

İsimlerde Sayı (Müfred-Müsennâ-Cemî)

Arapçada isimler gösterdikleri varlıkların sayısına göre şu üç gruptan birine girer:

- Müfred: Tek varlığı gösteren isimler
- Musennâ: İki varlığı gösteren isimler
- Cemî: Üç veya daha fazla varlığı gösteren isimler.

Müfred

Bir tek varlığı gösteren sözcük yapısına müfred (tekil) adı verilir. Aşağıdaki kelimeler müfred yapıdadır.

إِلَهٌ	İlah, Tanrı
رَبٌّ	Rab
أَرْضٌ	Yer
سَّمَاءٌ	Gök
شَّمْسٌ	Güneş
قَمَرٌ	Ay
نَجْمٌ	Yıldız
بَحْرٌ	Deniz
كِتَابٌ	Kitap
رَجُلٌ	Adam
مَرْأَةٌ	Kadın
أَبٌ	Baba
أُمٌّ	Anne
أَخٌ	Erkek kardeş
أُخْتٌ	Kız kardeş
إِبْنٌ	Oğul
بِنْتُ	Kız

عَيْنٌ	Göz
رَسُولٌ	Peygamber
يَوْمٌ	Gün
أُذُنٌ	Kulak
سَبِيلٌ	Yol
يَدٌ	El
مَلَكٌ	Melek
زَوْجٌ	Eş
رِجْلٌ	Ayak
جَنَّةٌ	Cennet
أُمَّةٌ	Ümmet
آيَةٌ	Ayet
قَرْيَةٌ	Köy
بَيِّنَةٌ	Delil
نِعْمَةٌ	Nimet
كَلِمَةٌ	Kelime
حَسَنَةٌ	İyilik

Müsennâ

Aynı cinsten iki varlığı gösteren sözcük yapısına müsennâ (ikil) adı verilir. Aşağıdaki kelimeler müsennâ yapıdadır. Aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları inceleyiniz.

عَيْنَانِ - رَسُولَانِ - يَوْمَانِ - أُذُنَانِ - سَبِيلَانِ - يَدَانِ - مَلَكَانِ - زَوْجَانِ - رِجْلَانِ
جَنَّاتِنِ - أُمَّتَانِ - آيَاتِنِ - قَرْيَاتِنِ - بَيِّنَاتِنِ - نِعْمَاتِنِ - كَلِمَاتِنِ - حَسَنَاتِنِ

Görüldüğü üzere yukarıdaki kelimelerin tamamı isimdir ve her birinin sonuna “elif ve kesralı bir nûn” harfi eklenmiş böylece kelimeler müsennâ yapılmıştır. Üst satırda bulunan kelimeler müzekker alt satırda bulunan kelimeler de müennesdir. Müennes kelimelerin müfredlerindeki kapalı tâ (tâ-i merbuta=ة) müsennâlarda açık tâ’ya (ت) dönüşmüştür.

Aşağıda bu kelimelerin müfred ve müsennâları birlikte verilmiştir. Okunuş ve anlamlarındaki değişime dikkat ediniz.

İki göz	عَيْنَانِ	←	عَيْنٌ	Göz
İki peygamber	رَسُولَانِ	←	رَسُولٌ	Peygamber
İki gün	يَوْمَانِ	←	يَوْمٌ	Gün
İki kulak	أُذُنَانِ	←	أُذُنٌ	Kulak
İki yol	سَبِيلَانِ	←	سَبِيلٌ	Yol
İki el	يَدَانِ	←	يَدٌ	El
İki melek	مَلَكَانِ	←	مَلَكٌ	Melek
İki eş	زَوْجَانِ	←	زَوْجٌ	Eş
İki ayak	رِجْلَانِ	←	رِجْلٌ	Ayak
İki cennet	جَنَّاتِنِ	←	جَنَّةٌ	Cennet
İki ümmet	أُمَّتَانِ	←	أُمَّةٌ	Ümmet
İki ayet	آيَاتِنِ	←	آيَةٌ	Ayet
İki köy	قَرْيَاتِنِ	←	قَرْيَةٌ	Köy
İki delil	بَيِّنَاتِنِ	←	بَيِّنَةٌ	Delil
İki nimet	نِعْمَاتِنِ	←	نِعْمَةٌ	Nimet
İki elime	كَلِمَاتِنِ	←	كَلِمَةٌ	Kelime
İki iyilik	حَسَنَاتِنِ	←	حَسَنَةٌ	İyilik

Cemî

Aynı cinsten olan üç veya daha fazla varlığı gösteren sözcük yapısına cemî (çoğul) adı verilir. Aşağıdaki kelimeler cemî yapıdadır. Aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları inceleyiniz.

1. عَابِدُونَ - كَافِرُونَ - رَاجِعُونَ - سَابِقُونَ - أَوْلُونَ

2. جَنَّاتٌ - آيَاتٌ - بَيِّنَاتٌ - كَلِمَاتٌ - حَسَنَاتٌ - مُدَرِّسَاتٌ

3. عُيُونٌ - رُسُلٌ - أَيْدِيَةٌ - مَلَائِكَةٌ - أَزْوَاجٌ - مَدَارِسُ

Yukarıdaki kelimelerin tamamı cemidir.

- Birinci grupta yer alan kelimelerin sonunda “vâv” ve “nûn” harfleri bulunmaktadır. Bu tür yapılar cemî müzekker sâlim adı verilir. “Cemî” çoğul olması, “müzekker” eril özellik taşıması ve “sâlim” kurallı olması yani hepsinin sonunda vâv-nûn bulunması anlamına gelir.

- İkinci grupta yer alan kelimelerin sonunda “elif” ve “tâ” harfleri bulunmaktadır. Bu tür yapılar cemî müennes sâlim adı verilir. “Cemî” çoğul olması, “müennes” dişil özellik taşıması ve “sâlim” kurallı olması yani hepsinin sonunda elif-tâ bulunması anlamına gelir.

- Üçüncü grupta yer alan kelimeler de çoğul yapılar olmasına rağmen yapısal olarak ortak yönleri bulunmamaktadır. Bu tür yapılar da kuralsız çoğul anlamında cemî müzekker sâlim adı verilir.

Aşağıda bu kelimelerin müfred ve cemileri birlikte verilmiştir. Okunuş ve anlamlarındaki değişime dikkat ediniz.

İbadet edenler	عَابِدُونَ	←	عَابِدٌ	İbadet eden
Kâfirler	كَافِرُونَ	←	كَافِرٌ	Kâfir
Dönenler	رَاجِعُونَ	←	رَاجِعٌ	Dönen
Cennetler	جَنَّاتٌ	←	جَنَّةٌ	Cennet
Ayetler	آيَاتٌ	←	آيَةٌ	Ayet
Deliller	بَيِّنَاتٌ	←	بَيِّنَةٌ	Delil
Kelimeler	كَلِمَاتٌ	←	كَلِمَةٌ	Kelime
İyilikler	حَسَنَاتٌ	←	حَسَنَةٌ	İyilik
Öğretmenler	مُدَرِّسَاتٌ	←	مُدَرِّسَةٌ	Öğretmen
Gözler	عُيُونٌ	←	عَيْنٌ	Göz
Peygamberler	رُسُلٌ	←	رَسُولٌ	Peygamber
Eller	أَيْدِيَةٌ	←	يَدٌ	El
Melekler	مَلَائِكَةٌ	←	مَلَكٌ	Melek
Eşler	أَزْوَاجٌ	←	زَوْجٌ	Eş
Okullar	مَدَارِسُ	←	مَدْرَسَةٌ	Okul

Alıştırma

(1) Aşağıda her bir satırda kelimenin mufred, musennâ ve cemî yapıları karışık olarak verilmiştir. Örnekte olduğu gibi boş bırakılan yerlere kelimenin yapısını ve cemi ise ne tür cemi olduğunu yazınız.

رَجُلَانِ Müsennâ	رَجُلٌ Müfred	رَجَالٌ Cemî Teksîr
مُؤْمِنَانِ	مُؤْمِنٌ	مُؤْمِنُونَ .....
طَالِبَةٌ	طَالِبَتَانِ	طَالِبَاتٌ .....
عُيُونٌ	عَيْنَانِ	عَيْنٌ .....
كَلِمَةٌ	كَلِمَاتٌ	كَلِمَتَانِ .....
كَافِرَانِ	كَافِرٌ	كَافِرُونَ .....
أَزْوَاجٌ	زَوْجَانِ	زَوْجٌ .....
رُسُلٌ	رَسُولٌ	رُسُلَانِ .....
جَنَّةٌ	جَنَّتَانِ	جَنَّاتٌ .....

(2) Aşağıda verilen müfred isimlerin okunuşlarından yararlanarak müsennâ ve cemîlerini harekeleyiniz.

عابدون	←	عابدان	←	عَابِدٌ
كافرون	←	كافران	←	كَافِرٌ
راجعون	←	راجعان	←	رَاجِعٌ
سارقون	←	سارقان	←	سَارِقٌ
مسلمون	←	مسلمان	←	مُسْلِمٌ
مؤمنون	←	مؤمنان	←	مُؤْمِنٌ
مدرسون	←	مدرسان	←	مُدْرِسٌ
مشركون	←	مشركان	←	مُشْرِكٌ
معلمون	←	معلمان	←	مُعَلِّمٌ
مجاهدون	←	مجاهدان	←	مُجَاهِدٌ
كلمات	←	كلمتان	←	كَلِمَةٌ
حسنات	←	حسنتان	←	حَسَنَةٌ
آيات	←	آيتان	←	آيَةٌ
زوجات	←	زوجتان	←	زَوْجَةٌ
مدرسات	←	مدرستان	←	مُدْرِسَةٌ
معلمات	←	معلمتان	←	مُعَلِّمَةٌ
مسلمات	←	مسلمتان	←	مُسْلِمَةٌ
مؤمنات	←	مؤمنتان	←	مُؤْمِنَةٌ
مشركات	←	مشركتان	←	مُشْرِكَةٌ
سيعات	←	سيعتان	←	سَيِّئَةٌ

Masdar

Fiillerin karşıladıkları oluş ve eylem anlamını şahıs ve zamana bağlı olmadan karşılayan isimlere masdar denir. Bu başlık altında sülâsî fiillerin semâî masdarları kastedilmektedir. Semâî olmasından maksat masdarın belli bir vezinle değil kuralsız olarak gelmesidir. Aşağıdaki tabloda bazı fiiller ve bunların masdarlarını yer almaktadır. Bu masdarların vezinlerini ve anlamlarını inceleyiniz.

Öldürmek	قَتَلَ	←	قَتَلَ	Öldürdü
Terk etmek	تَرَكَ	←	تَرَكَ	Terk etti
Taşımak	حَمَلَ	←	حَمَلَ	Taşıdı
Açmak, fethetmek	فَتَحَ	←	فَتَحَ	Açtı, fethetti
Bilmek	عَلِمَ	←	عَلِمَ	Bildi
Yapmak	فَعَلَ	←	فَعَلَ	Yaptı
Şükretmek	شَكَرَ	←	شَكَرَ	Şükretti
Zulmetmek	ظَلَمَ	←	ظَلَمَ	Zulmetti
İstemek	طَلَبَ	←	طَلَبَ	İstedi
Girmek	دَخَلَ	←	دَخَلَ	Girdi
Çıkmak	خَرَجَ	←	خَرَجَ	Çıktı
Dönmek	رَجَعُ	←	رَجَعُ	Döndü
İnmek	نَزَلَ	←	نَزَلَ	İndi
Şahitlik etmek	شَهِدَ	←	شَهِدَ	Şahitlik etti
İbadet etmek	عَبَدَ	←	عَبَدَ	İbadet etti
Gitmek	ذَهَبَ	←	ذَهَبَ	Gitti
Kabul etmek	قَبِلَ	←	قَبِلَ	Kabul etti

Görüldüğü üzere bazı fiillerin masdar vezinleri birbiri ile aynıdır. Buna rağmen sülâsî mücerred fiiller için belli bir masdar vezninden bahsedememekteyiz. Bu nedenle her bir fiilin masdarını ayrı ayrı öğrenmek gerekmektedir.